

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

THÁKUROVA 3, 160 00 PRAHA 6

Katedra/Ústav: Ústav dějin křesťanského umění

Posudek vedoucího/vedoucí bakalářské práce

jméno vedoucího/vedoucí Dr. Phil. Karel Otavský

Autor/autorka práce: Pavlína Koubová
 Studijní program/obor: Obecná teorie a dějiny umění a kultury, Dějiny kře
 Název práce: Soubor kasulí z doby vlády Jagellonců z hradu Karlštejna
 Vedoucí práce: Dr. Phil. Karel Otavský
 Rozsah práce: 63 stran

1. Kritické zhodnocení

Kritéria hodnocení	splňuje bez výhrad	splňuje s drobnými přípomínkami	splňuje s výhradami	nesplňuje
A. Formální a jazyková kritéria				
Práce odpovídá rozsahovým podmínkám	☒	☐	☐	☐
Práce má odpovídající jazykovou úroveň (pravopis, stylistika)	☐	☒	☐	☐
Formální zpracování práce (celková struktura a její logičnost)	☐	☒	☐	☐
Dodržení stanovených zásad citačních pravidel; formální jednota poznámkového a kritického aparátu	☐	☐	☒	☐
Zpracování příloh	☐	☒	☐	☐

Celková typografická úprava	☒	☐	☐	☐
B. Obsahová kritéria				
Práce jasně formuluje své cíle a metodiku jejich dosažení	☒	☐	☐	☐
Práce stanovených cílů dosahuje	☒	☐	☐	☐
Práce kriticky pracuje s primárními prameny i sekundární literaturou	☐	☐	☒	☐
Autorovy/autorčiny soudy a hodnocení jsou argumentačně podloženy	☒	☐	☐	☐
Autor/ka umí pracovat s odbornou terminologií a využívá jí	☐	☒	☐	☐
V práci jsou jasně vyjádřeny dosažené cíle	☒	☐	☐	☐
C. Průběh zpracování práce				
	ano		ne	
Autor/ka pravidelně konzultovala s vedoucím práce	☒		☐	
Autor/ka přicházela se samostatnými tvůrčími podněty	☒		☐	

2. Celkové hodnocení práce

(stručná charakteristika (v případě potřeby je možné užít zvláštní přílohy))

Viz příloha.

3. Otázky a náměty práce k diskuzi při obhajobě

--

Doporučení práce k obhajobě	doporučuji
------------------------------------	-------------------

Návrh doporučení k obhajobě: doporučuji, nedoporučuji

Datum: 13.1.2015

Podpis:

Příloha k posudku vedoucího bakalářské práce (5 stran):

Pavčina Koubová: Soubor kasulí z doby vlády Jagellonců z hradu Karlštejna.

Dr. Phil. Karel Otavský

K tématu předložené práce přivedl kandidátku průzkum současného stavu čtyř pozdně středověkých kasulí chovaných na Karlštejně, který provedla v rámci své práce na Ústavu památkové péče. Souboru doposud nebyla věnována větší pozornost nejen proto, že časově nespadá do slavné doby hradu za vlády Lucemburků, ale i pro neuspokojivý stav zachování rouch, poškozených navíc problematickým restaurátorským zásahem v roce 1972.

Kasule pocházejí z období po uznání Zikmunda českým králem v roce 1436, kdy se na Karlštejn vrátil zbytek Karlem IV. založeného českého královského ostatkového pokladu a nově tam byly uloženy korunovační klenoty, původně chované ve svatovítském chrámovém pokladu. Jako staronové místo uložení těchto nejvyšších státních symbolů přešel královský hrad pod správu českých stavů, reprezentovaných karlštejnskými purkrabími, držiteli jednoho z nejvyšších zemských úřadů. Na Karlštejně, který se Pražanům nepodařilo dobýt, zůstaly po skončení válek v lepším případě zbytky pokladů, jež tam byly před vypuknutím nepokojů uloženy zbraslavským a ostrovským klášterem, dále metropolitní a vyšehradskou kapitulou, nebo pocházely z budňanské kaple sv. Palmácia. Z těchto děl se po roce 1436 na původní místo vrátila pouze část deponovaného svatovítského pokladu, doložená v inventářích z 15. a 16. století. Ostatní cennosti, především majetky mezitím zničených klášterů opakovaně sloužily odříznuté Zikmundově posádce jako zdroj finančních prostředků na držení hradu. Jejich eventuelní zbytek zřejmě splynul s četnými relikviemi shromážděnými na hradě císařem Karlem IV., o něž pečovala karlštejnská

kapitula, založené roku 1357. O takto vzniklém velkém souboru ostatků svědčí soupisy sestavené děkany Janem ze Stradouně (1515) a Václavem Hájkem z Libočan (otištěn v jeho kronice 1545) jako i oficiální seznam z roku 1598. Poté co Ferdinand II. zrušil úřad karlštejnských purkrabí (1625) se hrad stal majetkem českých královen resp. císařoven, začal být společně s panstvím pronajímán. Jeho první zástavní držitel, Kavka z Říčan, přenesl nalezené relikvie do Prahy, kde byly posléze přivtěleny ke svatovítskému chrámovému pokladu (1645). Celý Karlštejnský soubor byl jako celek uložen v novém relikviářovém oltáři ve Svatováclavské kapli a popsán kanovníkem Tomášem Janem Pešinou (otištěno v jeho Phosphorus septicornis, 1673). Zmíněné seznamy, jmenující pouze relikvie s jejich schránkami, nezahrnují však ani liturgické náčiní ani mešní roucha. O těchto nalézáme první - a zčásti také poslední - zmínky teprve ve čtyřech karlštejnských inventářích z let 1705, 1745, 1759 a „ab anno 1759“ (Praha, státní archiv, Děkanství karlštejnské, č. 449, 452, 457, 458), které však kandidátka zřejmě již nestačila použít. Naproti tomu se však opírá o málo známý, autorovými kresbami a poznámkami doplněný inventář Josefa Mockera z doby jeho působení na hradě v letech 1866 a 1899 (postrádám jej v seznamu použité literatury), případně o mladší dokumentaci chovanou na Karlštejně.

Toto obsahové jádro Pavlína Koubová smysluplně rozdělila do dvou oddílů věnovaných historii hradu a karlštejnské kapituly (kapitoly 1 a 2, str. 8-12). V první kapitole je nutno pouze vytknout nesprávný údaj, že říšský poklad, přenesený do Prahy 21. března 1350, „zůstal přes Velikonoce na dnešním Karlově náměstí“. V textu o karlštejnské kapitole by možná bylo vhodné zmínit děkana a známého kronikáře Václava Hájka z Libočan.

Na následujících devatenácti stranách se kandidátka obdobným způsobem pokusila o stručný nástin speciální problematiky historických tkanin, rozložený do sedmi oddílů

věnovaných jejich jednotlivým aspektům: Je to nejprve kratičká třetí kapitola nadepsaná „Textilní produkce“, v níž úvodem poukazuje na rozkvět českého vyšivačského umění předhusitské doby a zároveň závislost Čech (a nutno dodat celé Evropy severně od Alp) na importech technologicky náročných luxusních tkanin ze západní či střední Asie a od 13. století z Itálie. Hlavní část této kapitoly je věnována proměnám pozdně středověkého tkaného dekoru do začátku 16. století. Pokračování představuje šest podkapitol čtvrté kapitoly nadepsané „Druhy tkanin a materiálů“, (str. 17 - 23), kde se Pavlína Koubová věnuje (1) textilním vláknům vyskytujícími se v karlštejnském souboru, tj. hedvábí, lnu a nadto také vlně (s.15, 16), (2) použitým druhům tkanin, jmenovitě sametům, damaškům a brokátům, (3) vyšivačství, (4) technikám vyšívání (proč nepojednáno v rámci „vyšivačství“ ?), (5) typům kovových nití a konečně (6) barevnosti středověkých oděvů, ovšem pod nevhodným nadpisem „Barvení oděvů a jeho význam“ (str. 22): Oděvy zhotovované běžně z již barevných či barevně dekorovaných tkanin bývaly jako celky jen někdy, z důvodů smutku nebo za účelem získání určité liturgické barvy dodatečně přebarvovány.

V této části práce kandidátka očividně podcenila skutečnost, že krátké informativní texty nezřídka kladou na autory větší nároky, než se očekává. Její přehledy jsou založeny téměř výlučně na recentní literatuře, odkud mohou pocházet i některé chybné údaje jako např. „do Evropy se bourec morušový dostal až v pátém století do Španělska“ (str. 15). Stejně tak neplatí, že „len byl vytlačen až v 18. století nástupem bavlny“ (str. 16), neboť importovaná bavlna byla běžně setkávána se lnem již ve středověku a tkaní leněných produktů v žádném případě nekončí po 18. století. Speciální stavy pro tkaní sametů nebyly „bez vratidel“ (str. 17): pouze jim chybí vratidlo vlasové osnovy, jejíž nitě byly odvíjeny přímo ze špulek upevněných na zvláštním roštu. Francouzský

výraz pro „prut“ používaný při tkaní sametu (tamtéž) není „free“ nýbrž „fer“. Dekor damašků není vytvářen pouze „na základě dvou vazeb“ (str. 18); velmi často se jedná o útkovou a osnovní stranu téže vazby (např. „zelená“ kasule, viz str. 27). Hovorový výraz „brokát“ (str. 19) se vztahuje obecně na tkaniny brošované zlatými nitmi, které však mohou mít velmi různé vazby; není proto jako technický výraz doporučován. Zejména ve třetí kapitole se kandidátka omezila na pouhé vyjmenování ne nevýznamných autorů bez odkazů na jejich konkrétní práce. Mluví-li tam o textiliích z královské hrobky, měla by zmínit i Jitku Gollerovou-Plachou („Látky z pražské královské hrobky“, 1937). Uvedené výhrady jsou míněny především věcně a není nutno je přeceňovat, neboť textilní technologie je výjimečně složitá a autorka v tomto ohledu otevřeně na str. 33 doznává jistou svoji nevyzbrojenost. Velkou roli zde sehrála i má dlouhodobá absence jako vedoucího práce a konsultanta.

Ústřednímu tématu práce je věnována pátá kapitola (str. 26-41). Po úvodu o kasulích obecně a o liturgických barvách zde autorka představuje soubor čtyř rouch, jejichž uložení na Karlštejně považuje za zaručené od vzniku Mockerova inventáře (na nevyužití inventářů z 18. století jsem výše již poukázal). Krátce se dotýká možností jejich původu a zejména jejich současného stavu jakožto důsledku restaurátorského zásahu z roku 1972. Pro další orientaci čtenáře jsou důležitá její označení jednotlivých kasulí jako zelená (damašek, osnovní a útková strana atlasu), modrá (brokát), vínová/červená/ a béžová/okrová/zlatavá (obě samet). Jejich ikonografii a základní formu je ovšem nutno si poměrně pracně dohledávat na následujících stranách. V tomto oddílu se nedopatřením ocitl krátký technický popis sametu (str. 27, 28), který patří do podkapitoly 4.2.1.

Zbývající čtyři podkapitoly obsahují detailnější popisy forem jednotlivých kusů (bez obvyklých udání rozměrů), údaje o

jejich stavu jejich zachování, různé technické údaje případně různá dílčí zjištění. I v těchto jinak dobře strukturovaných a formulovaných textových blocích je nutno upozornit na několik nedostatků, jimž by bylo třeba se při používání předložené práce vyhnout: Místo „Pannu Marii obklopují čtyři světice“ na str. 30 by bylo jednoznačnější mluvit o dorzálním kříži se dvěma polopostavami světíc na příčném břevnu a dvěma stojícími na dolním rameni. Formulace „Po stranách kříže je na každé straně jedna postava světce“ (str. 34) je zavádějící, jednalo se o polopostavy na příčném břevnu vlevo a vpravo. Vzhledem k tomu, že renesanční je např. již Ludvíkovo křídlo na Pražském hradě vybudované v letech 1503-10, nelze dobře říci: „Přestože se jedná o výšivku jagellonského období, objevují se zde již renesanční architektonické prvky“ (str.35). Středový pruh na přední či zadní straně některých kasulí se nazývá latinsky stipes, nikoli stripes“ (str. 36).

Závěrečná šestá kapitola obsahuje odkazy na několik děl z bohatého materiálu, který se nabízí ke srovnání jak pokud jde o výšivku, tak o použité tkaniny.

Práci, která dobře může sloužit jako východisko dalšího zkoumání doporučuji bez váhání k obhajobě.(Osobně ji klasifikuji jako „dobrou“.)

Černošice, dne 13. ledna 2015